

Документ 366-2021-р, **чинний**, поточна редакція — **Редакція від 25.03.2025**, підстава
- [294-2025-р](#)

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 14 квітня 2021 р. № 366-р
Київ

Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року

{Із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМ
[№ 294-р від 25.03.2025](#)}

1. Схвалити Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, що додається.
2. Міністерству розвитку громад та територій разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади:
 - у тримісячний строк розробити та подати Кабінетові Міністрів України проект плану заходів з реалізації Національної стратегії на 2021-2022 роки, схваленої цим розпорядженням;
 - починаючи з 2022 року розробляти та подавати Кабінетові Міністрів України проект дворічних планів заходів з реалізації Національної стратегії, схваленої цим розпорядженням.

Прем'єр-міністр України

Д.ШМИГАЛЬ

Інд. 80

СХВАЛЕНО

розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 14 квітня 2021 р. № 366
(в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України
[від 25 березня 2025 р. № 294-р](#))

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року

Розділ I. Загальна частина

Вступ

Відповідно до [Конституції України](#) людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Разом з тим перед багатьма громадянами України стоїть ряд бар'єрів у реалізації своїх прав, отриманні доступу до публічних послуг та повноцінної участі у культурному, політичному та суспільному житті. Ці бар'єри наявні у різних сферах - від безперешкодного доступу до громадських та житлових будівель до працевлаштування чи культурного життя. Відсутність безбар'єрного середовища не лише створює проблеми для мільйонів громадян, але і призводить до загального погіршення добробуту кожної людини.

Повномасштабна військова агресія Російської Федерації проти України загострила і до цього нерозв'язані проблеми у загальному доступі до інфраструктури (як фізичної, так і цифрової), а також спричинила появу нових потреб та викликів для різних суспільних груп у кожній сфері життя, зокрема ускладнений доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, об'єктів фонду захисних споруд, отримання інформації людьми з обмеженими можливостями, веб-сайти, додатки, мобільні застосунки не адаптовані для всіх категорій громадян, нові бар'єри у доступі до освіти, роботи, суспільне несприйняття. Недостатній рівень забезпечення статистичними даними не дає змоги точно визначити кількість людей, які щодня стикаються з тими чи іншими бар'єрами та, як наслідок, ускладнює процес формування та реалізації державної політики для усунення цих бар'єрів.

Ця Стратегія розроблена відповідно до принципів та інструментів методології управління, орієнтованого на результат, спрямована на сталий, інклюзивний розвиток і забезпечення доступності та людиноцентричності у всіх сферах життєдіяльності суспільства, розв'язання наявних проблем та задоволення потреб різних суспільних груп шляхом виконання визначених завдань та досягнення поставлених цілей.

Під час розроблення цієї Стратегії проаналізовано ряд найкращих міжнародних практик створення безбар'єрного простору, зокрема держав - членів Європейського Союзу, Канади, Японії, Великобританії, США.

Ця Стратегія відповідає змісту [Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони](#), ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. [№ 1678-VII](#), узгоджується з європейським і євроатлантичним курсом України, а також ключовими документами створення безбар'єрного простору, зокрема [Конвенцією про права осіб з інвалідністю](#), ратифікованою Законом України від 16 грудня 2009 р. [№ 1767-VI](#), [Європейською соціальною хартією \(переглянутою\)](#), ратифікованою Законом України від 14 вересня 2006 р. [№ 137-V](#), [Конвенцією Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок](#), зобов'язаннями України щодо вступу до Європейського Союзу, міжнародною ініціативою "Партнерство Біарріц".

Положення цієї Стратегії враховують всі напрацьовані раніше програмні документи в Україні, зокрема щодо створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю, розвитку молоді, захисту прав людини, подолання нерівності (у тому числі гендерної).

Ця Стратегія складається з двох основних рівнів - рамкових умов безбар'єрності та стандартів безбар'єрності.

Перший рівень визначає доступність для людини фізичної, інформаційної та цифрової інфраструктури, участь у суспільно-політичних процесах та можливості самореалізації.

Другий рівень фокусується на створенні умов для безбар'єрності в сферах освіти та економічної діяльності (зайнятості та підприємництва).

У цій Стратегії терміни вживаються в такому значенні:

- 1) безбар'єрність - загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності;
- 2) гендерна рівність - рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дає змогу жінкам і чоловікам брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства;
- 3) доступність - забезпечення рівного доступу всім групам населення до об'єктів фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів та послуг у міському та сільському середовищі;
- 4) об'єкти фізичного оточення - будівлі і споруди, об'єкти благоустрою та транспортної інфраструктури;
- 5) стала мобільність - організація переміщення людей для зниження рівня впливу на навколишнє природне середовище, що передбачає розвиток інтегрованої системи громадського транспорту, мережі пішохідних та велосипедних шляхів;
- 6) універсальний дизайн - дизайн об'єктів фізичного оточення, програм та послуг, максимально придатний для використання всіма групами населення без необхідності додаткової адаптації чи спеціального дизайну. Універсальний дизайн не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп осіб з інвалідністю.

Мета Стратегії

Метою цієї Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх суспільних груп, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної, громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики.

Очікувані результати

Очікуваними результатами реалізації цієї Стратегії є визначення та суспільна підтримка стратегічного курсу держави у сфері створення безбар'єрного простору, послідовна реалізація якого дасть можливість кожній людині:

- 1) отримати безперешкодний доступ до об'єктів фізичного оточення і транспорту;
- 2) отримати можливість безперешкодного пересування на рівні територіальної громади, районному, обласному, міжобласному рівні;
- 3) отримувати інформацію у доступний спосіб;
- 4) отримати спрощений доступ до цифровізованих та аналогових адміністративних, соціальних та інших видів послуг;
- 5) володіти необхідними навичками та знаннями для отримання послуг і інформації в різних форматах;
- 6) отримати рівні умови участі у всіх сферах суспільного життя;
- 7) отримувати якісні соціальні, освітні, комунальні, транспортні, фінансові, правничі, безпекові, адміністративні послуги, а також послуги у сфері громадського здоров'я, охорони здоров'я, цивільного захисту та медіа-послуги;
- 8) отримати рівні можливості для піклування про своє здоров'я, занять фізичною культурою та спортом;

- 9) отримати рівні можливості для культурного, мистецького та/або креативного вираження, провадження культурної та творчої діяльності, доступу до культурних послуг, культурних цінностей, об'єктів культурної спадщини та інформації про них;
- 10) брати участь у політичних процесах та громадській діяльності, зокрема молоді;
- 11) мати належний захист прав людини, включаючи права жінок і чоловіків, хлопчиків та дівчат, зокрема осіб з інвалідністю;
- 12) отримати рівні можливості та вільний доступ до освіти, в тому числі освіти протягом життя;
- 13) отримати можливості у сфері зайнятості, а також провадження підприємницької діяльності.

У результаті реалізації цієї Стратегії:

- 1) безбар'єрність стане наскрізним принципом державної політики та включатиметься до всіх довгострокових рішень та програм на національному та місцевому рівні;
- 2) кошти державного та місцевих бюджетів спрямовуватимуться на придбання товарів, робіт та послуг, що відповідають принципам безбар'єрності;
- 3) буде отримано актуальну інформацію про стан доступності будівель, інфраструктури, транспорту, інформації, електронних публічних послуг для планування програм та інвестицій в створення безперешкодного середовища;
- 4) будуть затверджені та запроваджуватимуться стандарти доступу до товарів та послуг, що пропонуються приватним сектором.

Розділ II. Формування та реалізація політики у сфері безбар'єрності

Напрямок 1. Фізична безбар'єрність

Візія

Усі об'єкти фізичного оточення повинні бути доступними для всіх суспільних груп незалежно, зокрема, від віку, статі, стану здоров'я, віросповідання, майнового стану, місця проживання.

Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем

На сьогодні переважна більшість наявних об'єктів фізичного оточення не є адаптованими для переміщення та користування ними особами з інвалідністю та іншими маломобільними групами населення, а нові об'єкти, що створюються, не завжди відповідають вимогам до фізичної безбар'єрності.

Переважна частина громадського транспорту (автобуси, тролейбуси, трамваї), а також транспорт міжміського, міжнародного автомобільного, авіаційного, залізничного, морського та річкового сполучення є застарілим та недоступним, що унеможливує перевезення осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (відсутні пандуси, облаштовані місця для осіб з інвалідністю, вказівники, звукові сигнали, титрована інформація тощо).

Ключовими причинами цієї проблеми є недосконалість відповідних нормативно-правових актів, відсутність ефективної системи моніторингу та контролю, включаючи контроль, зокрема, з боку громадськості, відсутність механізмів стимулювання власників об'єктів фізичного оточення покращувати їх доступність, відсутність відповідних знань та навичок у фахівців, які залучені на всіх етапах будівництва об'єктів фізичного оточення.

Висновок 1. Новостворені об'єкти фізичного оточення не відповідають або не в повній мірі відповідають вимогам до фізичної безбар'єрності.

Основними причинами низького рівня відповідності об'єктів фізичного оточення вимогам до фізичної безбар'єрності є повільна імплементація європейських норм щодо доступності та оновлення вітчизняних державних будівельних норм, а також недостатній контроль за виконанням вимог нормативно-правових актів, зокрема з боку громадськості.

Крім того, значна частина суб'єктів господарювання, які залучені до будівництва нових об'єктів фізичного оточення, не володіють необхідними навичками та знаннями щодо маршрутів різних груп населення, стандартів фізичної доступності та універсального дизайну.

Також на сьогодні відсутній механізм здійснення контролю за створенням юридичними особами незалежно від організаційно-правової форми умов для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю.

Висновок 2. Під час реконструкції чи капітального ремонту наявних об'єктів фізичного оточення, зокрема тих, що відносяться до культурної спадщини, не забезпечується їх облаштування відповідно до вимог щодо доступності для маломобільних груп населення.

Зазначена проблема зумовлена відсутністю окремих програм адаптації існуючих будівель та об'єктів інфраструктури до вимог щодо доступності. Крім того, відсутні механізми підтримки власників та управителів об'єктів у запровадженні зміни просторів відповідно до стандартів доступності, що включають фінансові та нефінансові інструменти.

Не менш важливим залишається функціонування дієвого механізму моніторингу та контролю за адаптацією будівель під час реконструкції, капітального ремонту та використання розумних пристосувань.

Висновок 3. Транспортна інфраструктура, зокрема дороги, перехрестя, зупинки громадського транспорту, тротуари та переходи, залишається фізично недоступною для маломобільних груп населення.

Причинами фізичної недоступності транспортної інфраструктури є недостатня кількість транспорту, доступного для осіб з обмеженнями повсякденного функціонування, як адаптованого наявного, так і нового. В територіальних громадах відсутні безбар'єрні маршрути, які б враховували всі елементи транспортної інфраструктури, зокрема перехрестя, тротуари, зупинки громадського транспорту, а також будівлі житлового призначення та надавачів послуг. Діючі норми та механізми публічних закупівель не містять зобов'язань для відповідних суб'єктів щодо необхідності врахування критеріїв безбар'єрності.

Стратегічні цілі

Новостворені об'єкти фізичного оточення відповідають вимогам до фізичної безбар'єрності.

Об'єкти фізичного оточення адаптуються відповідно до сучасних стандартів доступності.

Транспорт та транспортна інфраструктура є фізично доступною.

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічної цілі “Новостворені об'єкти фізичного оточення відповідають вимогам до фізичної безбар'єрності” визначено такі завдання:

- 1) забезпечення ефективного контролю за дотриманням вимог нормативно-правових актів щодо забезпечення фізичної доступності для маломобільних груп населення на всіх етапах (планування, будівництва, введення в експлуатацію) створення об'єктів будівництва та містобудування;

- 2) забезпечення взаємодії та консультацій з громадськістю на кожному етапі будівництва;
- 3) визначення вимог до безбар'єрності в державних будівельних нормах та імплементація європейських стандартів;
- 4) підвищення кваліфікації фахівців (проектувальників, експертів, замовників та виконавців) щодо стандартів доступності і інклюзивності, універсального дизайну, дослідження шляху користувача об'єкта фізичного оточення;
- 5) інтеграція стандартів доступності і інклюзивності, універсального дизайну, дослідження шляху користувача об'єкта фізичного оточення в освітні програми профільних закладів вищої освіти.

Для досягнення стратегічної цілі “Об’єкти фізичного оточення адаптуються відповідно до сучасних стандартів доступності” визначено такі завдання:

- 1) забезпечення розроблення місцевих програм розвитку, які передбачають зміну просторів згідно з вимогами до безбар'єрності (реконструкція, капітальний, поточний ремонт, розумне пристосування);
- 2) проведення навчання представників органів місцевого самоврядування з питань фізичної доступності і безбар'єрності;
- 3) розроблення та впровадження окремої програми з адаптації об'єктів інфраструктури відповідно до вимог доступності;
- 4) розроблення та затвердження механізму підтримки запровадження зміни просторів відповідно до стандартів доступності для власників та управителів об'єктів, що включають фінансові та нефінансові інструменти;
- 5) розроблення, затвердження, запровадження чіткого і прозорого механізму адаптації об'єктів культурної спадщини відповідно до вимог щодо доступності;
- 6) забезпечення функціонування дієвого механізму проведення моніторингу і оцінки адаптації просторів;
- 7) унормування в проектній документації видатків на забезпечення доступності.

Для досягнення стратегічної цілі “Транспорт та транспортна інфраструктура є фізично доступною” визначено такі завдання:

- 1) розроблення і запровадження методичних рекомендацій щодо забезпечення доступності транспортної інфраструктури для осіб з обмеженнями повсякденного функціонування, а також механізмів проведення моніторингу і оцінки транспортної інфраструктури;
- 2) забезпечення сприяння закупівлі транспорту, адаптованого для осіб з обмеженнями повсякденного функціонування;
- 3) проведення модернізації та переобладнання існуючого транспорту;
- 4) забезпечення розвитку безбар'єрних маршрутів, перехресть, зупинок громадського транспорту, тротуарів, дублювання підземних переходів наземними;
- 5) розроблення та запровадження програм розвитку та підтримки доступності транспорту та об'єктів транспортної інфраструктури для осіб з інвалідністю за видами транспорту;
- 6) забезпечення унормування у механізмах проведення публічних закупівель транспортних засобів застосування вимог до безбар'єрності.

Очікувані результати за напрямом

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу досягти фізичної безбар'єрності в державі завдяки:

- 1) імплементації інфраструктурних стандартів Європейського Союзу із створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення та сталої мобільності на державному та місцевому рівні;
- 2) приведенню нормативно-правових актів та рішень органів місцевого самоврядування у сфері громадського транспорту у відповідність із законодавством;
- 3) гармонізації законів, актів, норм і стандартів у сфері забезпечення фізичної доступності та їх приведенню у відповідність з міжнародними стандартами;
- 4) розробленню і впровадженню дієвого механізму моніторингу і контролю за дотриманням норм та стандартів у сфері безбар'єрності;
- 5) розробленню місцевих програм розвитку, які орієнтовані на зміну просторів відповідно до принципів безбар'єрності, зокрема в процесі відновлення та відбудови країни;
- 6) використанню коштів державного та місцевих бюджетів для придбання товарів, робіт та послуг, які є доступними для кожної людини;
- 7) покращенню якості освіти і компетенцій фахівців у сфері будівництва і архітектури;
- 8) збільшенню питомої ваги об'єктів фізичного оточення, як нових, так і тих, що адаптуються, які відповідають вимогам щодо доступності;
- 9) адаптації об'єктів культурної спадщини до вимог до безбар'єрності;
- 10) збільшенню кількості громадського транспорту, що відповідає вимогам щодо доступності;
- 11) адаптації транспортної інфраструктури відповідно до стандартів доступності та інклюзивності, принципів універсального дизайну, зокрема збільшення кількості зупинок громадського транспорту, адаптованих до сучасних стандартів доступності;
- 12) збільшенню частки фахівців у сфері архітектури і будівництва (зокрема у сфері технічного нагляду і контролю), які пройшли навчання щодо норм законодавства та нормативних актів з доступності, принципів універсального дизайну та отримали відповідні кваліфікаційні сертифікати.

Напрямок 2. Інформаційна безбар'єрність

Візія

Люди незалежно від функціональних порушень чи комунікативної здатності мають доступ до інформації в різних форматах та з використанням асистивних технологій.

Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем

Висновок 1. На даний час державні органи не забезпечують повноцінної інформаційної доступності у різних форматах, а тому необхідні зміни в наданні публічної інформації.

Робота органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інструменти громадського контролю (публічна інформація, участь у публічних консультаціях, спостереження за засіданнями) недостатньо адаптовані для осіб з порушеннями зору та слуху, порушеннями інтелектуального розвитку.

Через це не всі громадяни мають можливість отримати належну інформацію про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також надати запити та отримати інформацію у зручному для них форматі.

Основними причинами цієї проблеми є недостатньо врегульована нормативна база щодо доступності публічної інформації, відсутність відповідних засобів та кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, а також механізмів, що забезпечують рівний доступ до носіїв інформації для осіб з порушеннями зору та слуху під час звернення до суб'єктів владних повноважень.

Також неоприлюднення публічної інформації про безбар'єрність у формі відкритих даних сповільнює розвиток інклюзивного середовища, звужує можливості для покращення якості життя громадян та створює перешкоди для сталого розвитку суспільства.

Висновок 2. Переважна більшість інформаційної продукції не адаптована для осіб з порушеннями зору та слуху, порушеннями інтелектуального розвитку, осіб з різними ступенями обмеження здатності до спілкування.

Особи з порушеннями зору та слуху, порушеннями інтелектуального розвитку не завжди мають доступ до аудіовізуальних програм та радіопрограм, а особи з порушеннями зору та слуху - до кіно, іншої культурної продукції та перегляду спортивних подій.

Серед причин виникнення цієї проблеми є те, що на законодавчому рівні не врегульовано порядок та умови, відповідно до яких суб'єкти у сфері аудіовізуальних медіа (незалежно від форми власності та підпорядкування) забезпечують субтитрування або переклад на жестову мову офіційних повідомлень, кіно-, відеофільмів, передач і програм. Проблемним є і низький рівень використання суб'єктами у сфері аудіовізуальних медіа засобів дублювання аудіовізуальної інформації для осіб з порушеннями зору та слуху. Не менш важливою проблемою залишається відсутність фахівців із створення контенту у різних форматах, доступних для осіб з різними ступенями обмеження здатності до спілкування.

Стратегічні цілі

Публічна інформація суб'єктів владних повноважень є доступною для кожного у різних форматах.

Інформація у аудіовізуальних та друкованих медіа відповідає потребам осіб з обмеженнями повсякденного функціонування.

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічної цілі “Публічна інформація суб'єктів владних повноважень є доступною для кожного у різних форматах” визначено такі завдання:

- 1) впровадження технологій, таких як текстові альтернативи (текст-заміщення) для зображень, аудіоописи для відеоконтенту, який відображається на офіційних порталах центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, зокрема завдяки використанню штучного інтелекту;
- 2) приведення законодавства щодо забезпечення доступності публічної інформації для осіб з обмеженнями повсякденного функціонування у відповідність із міжнародними стандартами;
- 3) запровадження механізму забезпечення рівного доступу до носіїв інформації осіб з порушеннями зору та слуху під час звернення до суб'єктів владних повноважень;
- 4) забезпечення використання формату простої мови і легкого читання суб'єктами владних повноважень;

- 5) підвищення рівня обізнаності фахівців органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування про важливість доступності та рівних можливостей для осіб з різними ступенями обмеження здатності до спілкування;
- 6) забезпечення доступності інформаційних матеріалів для осіб з різними ступенями обмеження здатності до спілкування, зокрема під час виборчого та референдного процесу, під час оповіщення і евакуації осіб старшого віку і осіб з інвалідністю, батьків дітей, які повернулися з депортації, батьків і дітей на територіях можливих бойових дій і деокупованих територіях, про мінну небезпеку і правила поведінки.

Для досягнення стратегічної цілі “Інформація у аудіовізуальних та друкованих медіа відповідає потребам осіб з обмеженнями повсякденного функціонування” визначено такі завдання:

- 1) забезпечення взаємодії та консультацій з профільними організаціями, експертними організаціями, особами з інвалідністю для визначення конкретних потреб та побажань щодо доступності медіа;
- 2) проведення моніторингу і оцінки наявних друкованих матеріалів та медіа-ресурсів щодо доступності наявної інформації для осіб з обмеженнями повсякденного функціонування;
- 3) забезпечення вільного доступу до державних стандартів, обов’язкових для забезпечення доступності медіа-ресурсів;
- 4) розроблення та впровадження національних стандартів для аудіовізуальних та друкованих медіа, які враховують потреби осіб з обмеженнями повсякденного функціонування;
- 5) розроблення стандартів регулювання інформаційної доступності у різних сферах життя відповідно до міжнародних стандартів, зокрема у закладах культури, освіти, фізичної культури та спорту, медіа;
- 6) запровадження державної програми технічного забезпечення програм екранного доступу (screen reader) для осіб з інвалідністю з порушеннями зору та з дислексією, зокрема в частині наявності українськомовних синтезаторів мовлення;
- 7) розроблення освітніх програм для закладів вищої освіти із створення контенту у різних форматах, доступних для осіб з різними ступенями обмеження здатності до спілкування.

Очікувані результати за напрямом

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу забезпечити інформаційну безбар’єрність в державі завдяки:

- 1) підвищенню доступності публічної інформації;
- 2) покращенню доступу до інформації під час судового та виборчого процесу, під час оповіщення і евакуації осіб старшого віку і осіб з інвалідністю, батьків дітей, які повернулися з депортації, батьків і дітей на територіях можливих бойових дій і деокупованих територіях, зокрема доступу до інформації про мінну небезпеку і правила поведінки;
- 3) впровадженню національних стандартів доступності для аудіовізуальних та друкованих медіа;
- 4) зростанню частки доступного культурного, спортивного та іншого аудіовізуального та друкованого медіа-контенту;
- 5) зростанню частки заходів у сферах культури, фізичної культури та спорту, для яких забезпечується титрування, переклад на жестову мову та/або аудіодискрипція (тифлокоментування);

- 6) збільшенню кількості фахівців, які здатні створювати контент у різних форматах.

Напрямок 3. Цифрова безбар'єрність

Візія

Усі суспільні групи мають доступ до швидкісного Інтернету, публічних послуг та публічної цифрової інформації.

Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем

Висновок 1. Не всі громадяни мають доступ до електронних комунікаційних послуг та потребують розширення широкосмугового доступу до Інтернету та комп'ютеризації громадських закладів.

Станом на квітень 2021 р. 9,6 відсотка громадян проживали у селах та селищах, де відсутній принаймні один оператор фіксованого широкосмугового доступу до Інтернету, 35 відсотків всіх сільських мешканців не мали можливості підключити фіксований широкосмуговий доступ до Інтернету. Для 18 відсотків домогосподарств у селах вартість підключення фіксованого широкосмугового доступу до Інтернету вдвічі перевищувала медіанну ціну в містах. При цьому купівельна спроможність в цих населених пунктах значно менша. Водночас 22 відсотки громадян мешкали у населених пунктах, де відсутній будь-який мобільний Інтернет, 31 відсоток не мали можливості підключити мобільний широкосмуговий доступ до Інтернету. Переважна більшість цих громадян мешкали у сільській місцевості.

Заклади освіти, бібліотеки, інші установи та заклади недостатньо комп'ютеризовані та не завжди мають підключення до Інтернету. Наявна висока регіональна нерівність та непропорційна комп'ютеризація закладів освіти та культури в селах та селищах. Причинами цього є недостатня мотивація операторів та провайдерів забезпечити доступ до Інтернету у комерційно непривабливих місцях. Крім того, через низький рівень фінансування заклади освіти та культури недостатньо комп'ютеризовані, не мають необхідного програмного забезпечення та широкосмугового доступу до Інтернету. Окремою проблемою є енергонезалежність базових станцій мобільного зв'язку для вільного доступу до Інтернету для різних груп споживачів.

Висновок 2. Рівень цифрової грамотності населення необхідно підвищувати.

Для проведення оцінки рівня цифрової грамотності населення у 2019, 2021 та 2023 роках проведено та презентовано три соціологічні дослідження про цифрову грамотність в Україні за методологію Європейської комісії для розрахунку Індексу цифрової економіки та суспільства (DESI) щодо Рамки цифрових навичок (Digital Competence Framework), що доступні на Єдиному державному веб-порталі цифрової освіти “Дія. Освіта” у розділі “Дослідження”. Згідно з результатами національного дослідження, у 2019 році 53 відсотки українців мали цифрову грамотність нижче базового рівня. У 2023 році цей показник скоротився на 12,6 відсотка і становив 40,4 відсотка. Частка тих, хто у 2023 році зазначив, що має базові та просунуті навички, зросла із 47 відсотків у 2019 році до 59,6 відсотка у 2023 році. Водночас протягом чотирьох років майже удвічі (із 15,1 відсотка у 2019 році до 7,2 відсотка у 2023 році) скоротилася частка тих, хто не опанував жодної цифрової навички.

Разом з тим на сьогодні не в повній мірі використовуються можливості навчання із застосуванням комп'ютерів та цифрових систем. За сприяння Мінцифри створено мережу хабів, які проводять інструктаж щодо використання засобів доступу. На даний час до мережі хабів входять понад 5 тис. бібліотек, центрів надання адміністративних послуг та інших закладів. Проте відсутня чітка екосистема формування цифрових навичок протягом усього життя. Програми цифрової освіти та науки, технологій, інженерії, математики, креативності і дизайн-мислення в закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти не узгоджені між собою. Проблемним є використання цифрових технологій під час надання державних та соціальних послуг (електронної черги в закладах охорони здоров'я та електронної системи охорони здоров'я загалом, електронні

соціальні послуги тощо), що не завжди супроводжується паралельним навчанням цифровим навичкам, зокрема осіб старшого віку.

Висновок 3. Цифрові публічні сервіси (веб-сайти, додатки, електронні публічні послуги) не в повній мірі адаптовані для всіх груп населення, а тому потребують приведення у відповідність з вимогами постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2023 р. [№ 757](#) “Деякі питання доступності інформаційно-комунікаційних систем та документів в електронній формі”.

Громадяни не завжди мають доступ до державних і комунальних веб-сайтів, мобільних застосунків та електронних послуг. Найбільш проблемним є доступ осіб з порушеннями зору та слуху, осіб з когнітивними порушеннями, недостатньою є кількість якісних інструментів синтезу українського мовлення (засобів, що використовуються для автоматичного перетворення текстової інформації українською мовою у звукове мовлення) та сервісів онлайн-перекладу на жестову мову.

Причиною цього є те, що не всі державні та місцеві веб-сайти адаптовані для потреб осіб з порушеннями зору та слуху, осіб з когнітивними та фізичними порушеннями. Повільна адаптація веб-сайтів створює бар'єри у доступі до суспільно важливої інформації. Мобільні застосунки державних і комунальних органів та установ також не адаптовані до потреб осіб з обмеженнями повсякденного функціонування. Водночас відсутня система належного тестування доступності цифрових державних та соціальних послуг. Проблемаю є і недостатня підтримка державою перекладу на українську мову програмного забезпечення та мобільних застосунків, що створені для задоволення потреб осіб з інвалідністю.

Стратегічні цілі

Швидкісний Інтернет є доступним для всіх.

Усі бажаючі просто та доступно отримують цифрові знання і навички.

Усі громадяни мають доступ до електронних публічних послуг.

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічної цілі “Швидкісний Інтернет є доступним для всіх” визначено такі завдання:

- 1) проведення моніторингу щодо доступу до Інтернету закладів освіти, охорони здоров'я, соціального обслуговування;
- 2) розширення мережі хабів цифрової освіти (спрощеного отримання електронної публічної послуги або доступу до Інтернету);
- 3) забезпечення доступності пристроїв та спеціального програмного забезпечення для осіб з обмеженнями повсякденного функціонування;
- 4) підвищення якості надання послуг та їх доступності.
- 5) Для досягнення цілі “Усі бажаючі просто та доступно отримують цифрові знання і навички” визначено такі завдання:
- 6) проведення дослідження рівня цифрової грамотності українців;
- 7) розроблення освітніх матеріалів для навчання цифровим навичкам, користування асистивними технологіями для осіб з обмеженнями повсякденного функціонування;
- 8) забезпечення доступності освітніх матеріалів щодо цифрової грамотності для осіб старшого віку і осіб з обмеженнями повсякденного функціонування.

Для досягнення цілі “Усі громадяни мають доступ до електронних публічних послуг” визначено такі завдання:

- 1) розроблення комплексних підходів щодо цифровізації сфер життя та публічних послуг;
- 2) забезпечення подальшої гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу щодо цифрової доступності;
- 3) проведення моніторингу доступності веб-сайтів органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування та органів правосуддя;
- 4) забезпечення пріоритетної модернізації ключових онлайн-ресурсів органів державної влади для забезпечення відповідності вимогам щодо цифрової доступності відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2023 р. [№ 757](#) “Деякі питання доступності інформаційно-комунікаційних систем та документів в електронній формі”;
- 5) забезпечення розвитку інструментів синтезу українського мовлення;
- 6) забезпечення розвитку онлайн-сервісів перекладу на українську жестову мову;
- 7) забезпечення зворотного зв’язку із громадськістю для проведення оцінки надання електронних публічних послуг;
- 8) забезпечення сприяння уніфікації веб-сайтів органів місцевого самоврядування (за згодою) відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 4 січня 2002 р. [№ 3](#) “Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади” (Офіційний вісник України, 2002 р., № 2, ст. 57).

Очікувані результати за напрямом

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу досягти цифрової безбар’єрності в країні завдяки:

- 1) підвищенню рівня широкопasmового доступу до Інтернету;
- 2) покращенню якості надання та доступності електронних комунікаційних послуг;
- 3) створенню доступної системи цифрової освіти;
- 4) збільшенню цифрової доступності веб-сайтів та додатків;
- 5) підвищенню рівня цифрових навичок громадян;
- 6) цифровізації публічних послуг у зручному та доступному форматі;
- 7) забезпеченню енергоощадності закладів соціальної сфери, безперебійної та ефективної роботи Інтернету під час відключення електроенергії.

Напрямок 4. Суспільна та громадянська безбар’єрність

Візія

Забезпечено рівні можливості участі всіх людей, їх об’єднань та окремих суспільних груп у житті територіальних громад та держави, рівний доступ до суспільно-політичного та культурного життя, сприятливе середовище для фізичного розвитку та самореалізації, а також інклюзивне середовище як передумова для участі у всіх формах суспільного життя та громадської активності.

Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем

Висновок 1. На сьогодні рівень соціального залучення та громадянської участі окремих (зокрема маломобільних) груп населення є досить низьким, тому необхідно забезпечити безбар'єрну участь всіх громадян у житті суспільства.

Різні групи населення в Україні не мають реальної можливості та мотивації брати участь у громадській, економічній, освітній, спортивній, культурній та інших сферах життя, а також реалізувати себе в кожній із цих сфер. Їх права і свободи не реалізуються повною мірою.

Така ситуація зумовлена низькою підтримкою різноманіття та наявністю проявів дискримінації в суспільстві, а також недостатнім рівнем визнання і поваги до відмінностей між членами суспільства. Крім того, відсутні наскрізні політики безбар'єрності та недискримінації, через що органи державної влади та органи місцевого самоврядування не мають єдиного розуміння необхідності створення безбар'єрного середовища.

На сьогодні в Україні не всі групи населення мають однаковий доступ до інструментів громадського впливу. Деякі групи населення часто виключені із партисипативних практик та політичного процесу. Так, частка жінок серед народних депутатів у Верховній Раді України 9-го скликання становить 20,6 відсотка. Це суттєво більше, ніж у всіх попередніх скликаннях, однак досі в 1,5 - 2 рази менше, ніж в парламентах країн Європейського Союзу. Частка жінок в обласних радах становить 28 відсотків, а в міських радах двадцятки найбільших міст - 30 відсотків. Наглядові ради державних установ та підприємств мають незначне представництво жінок у своєму складі.

Крім того, рівень залученості молоді до громадської та політичної активності є достатньо низьким, а в регламентах міських, селищних, сільських рад відсутні можливості для інклюзивної участі осіб з маломобільних груп, що також негативно відображається на залученні окремих суспільних груп до громадського життя.

Доступ до судочинства для окремих груп населення є нерівномірним, а тому посилює нерівність та призводить до зниження довіри до держави.

Недостатність інклюзивного середовища взаємної поваги та довіри між різними суспільними групами і всередині груп посилює суспільні протиріччя та провокує конфлікти. Так, зокрема, в політичному та громадському середовищах є випадки агресивних висловлювань стосовно окремих осіб або груп населення, а рівень відповідальності за агресивні висловлювання, які принижують чи дискредитують людей за ознакою раси, національності, політичних поглядів, релігії, статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, є доволі низьким.

Висновок 2. Низький рівень культури усвідомлення цінності і важливості створення безбар'єрного простору вимагає активізації просвітницької діяльності та подолання дискримінації.

Згідно з дослідженням Київського міжнародного інституту соціології до топ-категорій населення, які зіштовхуються з бар'єрами несприйняття, 58 відсотків респондентів зазначили осіб з інвалідністю, 28 відсотків - осіб у віці 55 років і старше, 27,4 відсотка - маломобільних осіб. Такі дані свідчать про розуміння в суспільстві, що окремим суспільним групам, які стикаються з додатковими бар'єрами, загрожує соціальне виключення. Проте важливість створення безбар'єрного простору, а також забезпечення рівності можливостей в українському суспільстві ще не стало керівним принципом ухвалення рішень як серед суб'єктів прийняття управлінських рішень всіх рівнів, так і окремих громадян. Крім того, спостерігається низький рівень культури толерантності, поваги, коректного спілкування та прийняття в суспільних групах тих людей, які за певними ознаками (стать, раса, фізичний стан, вік, досвід тощо) відрізняються від інших.

Висновок 3. Різні послуги та сервіси, зокрема соціальні, освітні, охорони здоров'я, комунальні, транспортні, фінансові, правничі, безпекові, правозахисні, цивільного захисту, адміністративні, архівні, медіа та інші, не є інклюзивними та доступними повною мірою різним суспільним групам, зокрема з обмеженнями повсякденного функціонування.

Це пов'язано насамперед з відсутністю оновлених державних стандартів та рекомендацій щодо надання інклюзивних послуг, із застарілими підходами до планування процесів їх надання, що не враховують потребу в доступності, складнощами з фінансуванням послуг та з відсутністю здійснення заходів із забезпечення доступності вже наявних послуг. Також надавачі послуг не володіють необхідними навичками та знаннями для надання інклюзивних, доступних кожному послуг.

Існуючий перелік соціальних пільг та підходи до категоризації осіб, які можуть їх отримувати, а також умови і порядок розподілу не дозволяють ефективно розподіляти наявні ресурси і надавати допомогу дійсно тим, хто цього потребує.

Це зумовлено тим, що процеси отримання соціальної підтримки та соціальних виплат є бюрократизованими та створюють численні перепони, внаслідок чого деякі громадяни не можуть скористатися належними їм пільгами та гарантіями, а деякі вирішують взагалі ними не користуватися через бар'єри в їх отриманні.

Висновок 4. Застарілі підходи у сфері охорони здоров'я вимагають переглянути підходи до оцінки втрати функціонування особи та розвитку реабілітаційних послуг, зокрема для дітей.

На сьогодні оцінка втрати функціональності особи здійснюється переважно на основі застарілих національних стандартів, а рівень розвитку реабілітаційних та абілітаційних послуг в Україні є низьким. Застарілі підходи до профілактики, лікування та реабілітації не спрямовані на підвищення фізичної активності осіб з інвалідністю, осіб похилого віку та в багатьох випадках дітей та молоді. Крім того, діяльність органів охорони здоров'я часто призводить до переміщення громадян у заклади закритого типу, які обмежують можливості їх соціальної залученості та партисипації.

Ці проблеми зумовлені рядом факторів, серед яких, зокрема, панування в суспільстві та системі охорони здоров'я концепції "лікування" та зневажливого ставлення до свого здоров'я замість концепції профілактики захворювань та культивування здорового способу життя.

Не менш важливим залишається питання розвитку фізичної культури та спорту для різних суспільних груп, насамперед в територіальних громадах. Мова йде не лише про фізичну культуру, рухову активність, але і про розвиток адаптивного спорту з огляду на значне збільшення кількості осіб з обмеженнями повсякденного функціонування та інвалідністю в Україні внаслідок повномасштабної війни.

Крім того, відсутня єдина державна система раннього втручання.

Висновок 5. Питання недостатнього захисту прав різних груп жінок та чоловіків, дівчат і хлопчиків, зокрема осіб з інвалідністю, залишається актуальним.

Зокрема, змін потребують застаріла система інституційного догляду за особами з інвалідністю та особами похилого віку, забезпечення надання соціальних послуг, які сприятимуть родинному піклуванню, розвиток програм підтриманого проживання, умови для вдосконалення сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Висновок 6. Територіальні громади залишаються недостатньо залученими до здійснення заходів з розбудови безбар'єрного простору у різних сферах. Це пов'язано як з відсутністю інституційної спроможності, обмеженнями для середньо- та довгострокового планування, недостатністю або відсутністю знань, навичок та розуміння потреб різних суспільних груп, зокрема осіб з інвалідністю, так і загальною нестачею ресурсів, відсутністю цільових програм та проектів. Це питання вкрай актуальне з урахуванням потреби інклюзивного та сталого відновлення країни у післявоєнний період.

Стратегічні цілі

Різні суспільні групи користуються рівними правами та можливостями для залучення в процес ухвалення рішень та громадської участі.

Суспільне прийняття, взаємоповага та згуртованість посилюють соціальний капітал у територіальних громадах.

Для кожної людини доступні послуги, зокрема соціальні, освітні, медичні, комунальні, транспортні, фінансові, правничі, безпекові, правозахисні, цивільного захисту, адміністративні, архівні, медіа та інші.

Кожна людина має доступ до розвинутої системи громадського здоров'я, включаючи послуги у сфері фізичної культури та спорту.

Держава сприяє підвищенню рівня захисту прав жінок та чоловіків, хлопчиків та дівчат, зокрема осіб з інвалідністю.

Територіальні громади впроваджують заходи безбар'єрності та посилюють свою спроможність.

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічної цілі “Різні суспільні групи користуються рівними правами та можливостями для залучення в процес ухвалення рішень та громадської участі” визначено такі завдання:

- 1) забезпечення розвитку обізнаності громадян про питання безбар'єрності та політики держави у цій сфері;
- 2) розвиток громадянської освіти дорослих, дітей та молоді для всіх суспільних груп;
- 3) розвиток практики організації органами державної влади, органами місцевого самоврядування публічних консультацій та інших форм діалогу із залученням всіх суспільних груп;
- 4) створення умов для залучення жителів до розв'язання проблем місцевого значення, розвитку форм місцевої демократії, підтримки місцевих ініціатив, зокрема через грантове фінансування;
- 5) забезпечення рівних можливостей участі у виборчому процесі та референдумах в Україні для всіх суспільних груп;
- 6) створення умов для залучення інститутів громадянського суспільства до формування, реалізації, моніторингу та оцінки політики безбар'єрності на національному та місцевому рівні.

Для досягнення стратегічної цілі “Суспільне прийняття, взаємоповага та згуртованість посилюють соціальний капітал у територіальних громадах” визначено такі завдання:

- 1) проведення просвітницьких кампаній щодо підвищення рівня толерантності, недискримінації, розуміння цінностей різноманіття та суспільного прийняття, поваги, безбар'єрної комунікації і коректної мови спілкування;
- 2) розвиток культури громадської активності, волонтерства, взаємодопомоги та співпраці для покращення умов життя у спільнотах між жителями територіальних громад;
- 3) посилення спроможності державних та місцевих інституцій у реагуванні на випадки дискримінації;
- 4) розвиток публічної інфраструктури для соціального залучення та громадської активності (соціальні клуби, паркові зони, коворкінги, центри громадської участі, ветеранські простори, бібліотеки тощо).

Для досягнення стратегічної цілі “Для кожної людини доступні послуги, зокрема соціальні, освітні, медичні, комунальні, транспортні, фінансові, правничі, безпекові, правозахисні, цивільного захисту, адміністративні, архівні, медіа та інші” визначено такі завдання:

- 1) розроблення нормативно-правових актів та здійснення заходів із забезпечення доступності соціальних, освітніх, комунальних, транспортних, фінансових, правничих, безпекових, правозахисних послуг, послуг охорони здоров'я, цивільного захисту, адміністративних, архівних, медіа та інших послуг;
- 2) включення питань доступності, інклюзії та безбар'єрності в програми навчання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, надавачів послуг;
- 3) розроблення і впровадження системи моніторингу та оцінки доступності та безбар'єрності суспільно значущих послуг та аналізу якості їх надання для різних суспільних груп;
- 4) забезпечення доступності послуг, які надаються через мобільні застосунки та онлайн-платформи, для осіб з обмеженнями повсякденного функціонування;
- 5) удосконалення механізмів надання інститутами громадянського суспільства суспільно значущих послуг за кошти державного та місцевих бюджетів;
- 6) забезпечення надання доступу до судочинства для осіб з обмеженнями повсякденного функціонування;
- 7) забезпечення врахування прав та інтересів осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп під час евакуації, доступу до укриттів, води та засобів гігієни, отримання послуг охорони здоров'я та соціальних послуг в умовах військових дій.

Для досягнення стратегічної цілі “Кожна людина має доступ до розвинутої системи громадського здоров'я, включаючи послуги у сфері фізичної культури та спорту” визначено такі завдання:

- 1) забезпечення залучення всіх суспільних груп до оздоровчої рухової активності, зокрема осіб з інвалідністю та/або осіб з обмеженнями повсякденного функціонування, до адаптивного спорту;
- 2) забезпечення надання психологічної допомоги та підтримки для всіх суспільних груп;
- 3) забезпечення розвитку системи надання послуг раннього втручання в кожній територіальній громаді;
- 4) забезпечення надання реабілітаційних, абілітаційних послуг, педіатричної реабілітації, зокрема за місцем проживання в територіальній громаді;
- 5) розвиток системи надання паліативних послуг в кожній територіальній громаді.

Для досягнення стратегічної цілі “Держава сприяє підвищенню рівня захисту прав жінок та чоловіків, хлопчиків та дівчат, зокрема осіб з інвалідністю” визначено такі завдання:

- 1) забезпечення перегляду наявних процедур розгляду справ та надання допомоги постраждалим від усіх форм насильства з метою приведення у відповідність з найкращими світовими практиками та уникнення ретравматизації;
- 2) забезпечення врахування різних антропометричних даних та потреб жінок та чоловіків у різних сферах життєдіяльності;

- 3) створення умов для вдосконалення сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- 4) реалізація програм підтриманого проживання осіб з інвалідністю та людей старшого віку, які перебувають в закладах інституційного догляду, та популяризація догляду в родинях.

Для досягнення стратегічної цілі “Територіальні громади впроваджують заходи безбар’єрності та посилюють свою спроможність” визначено такі завдання:

- 1) розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування щодо безбар’єрності;
- 2) забезпечення щоквартального навчання та підвищення кваліфікації представників органів місцевого самоврядування щодо безбар’єрності просторів і транспорту, безбар’єрності товарів і їх закупівлі, безбар’єрності інформації і безбар’єрності послуг;
- 3) забезпечення розвитку спільноти представників органів місцевого самоврядування з питань безбар’єрності;
- 4) розвиток взаємодії територіальних громад щодо поширення безбар’єрних практик і рішень;
- 5) участь жителів у плануванні та розподілі коштів місцевого бюджету з урахуванням потреб маломобільних груп;
- 6) підвищення обізнаності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, бізнес-спільнот, інститутів громадянського суспільства про потреби та інтереси маломобільних груп, механізми та інструменти громадської участі.

Очікувані результати за напрямом

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу забезпечити суспільну та громадянську безбар’єрність в країні завдяки:

- 1) забезпеченню безбар’єрної участі всіх громадян у різних сферах життя суспільства;
- 2) покращенню соціальної згуртованості та подоланню проявів дискримінації;
- 3) подоланню бар’єрів і обмежень у реалізації та захисті прав людини і можливостей для громадянської участі;
- 4) впровадженню найкращих підходів до оцінки втрати функціональності та розвитку реабілітаційних та абілітаційних послуг;
- 5) вдосконаленню механізму надання соціальних пільг та забезпечення соціальних гарантій;
- 6) забезпеченню доступності та інклюзивності всіх суспільно значущих послуг;
- 7) створенню умов для популяризації здорового способу життя, залученню всіх суспільних груп до оздоровчої рухової активності, у тому числі осіб з інвалідністю та/або осіб з обмеженнями повсякденного функціонування до адаптивного спорту;
- 8) забезпеченню рівного захисту прав жінок та чоловіків, хлопчиків та дівчат, зокрема осіб з інвалідністю;
- 9) розвитку спроможності територіальних громад планувати та впроваджувати місцеві заходи з розбудови безбар’єрного простору за всіма напрямками безбар’єрності.

Напрямок 5. Освітня безбар’єрність

Візія

Створено рівні можливості та умови для відкритого доступу та інклюзивного підходу до освіти, а також можливості для освіти протягом життя, здобуття іншої професії, підвищення кваліфікації та опанування додаткових компетентностей.

Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем

Висновок 1. Потреби учасників освітнього процесу з особливими освітніми потребами недостатньо задоволені.

На сьогодні організація освітнього процесу не завжди враховує потребу адаптації процесів навчання для осіб з особливими освітніми потребами. Освітнє середовище не сприяє розвитку інклюзії, а навпаки, часто створює бар'єри для учасників освітнього процесу. Інфраструктура більшості закладів освіти, центрів дозвілля, ігрових майданчиків, гуртожитків, бібліотек, архівів та актових залів є недоступною для осіб з особливими освітніми потребами. Матеріально-технічне забезпечення закладів освіти необхідними асистивними технологіями недостатнє для надання якісних та доступних послуг. Відсутні сервіси з конвертування документів, навчальних матеріалів, їх переклад на жестову мову, аудіоопис, запис у зручних для відтворення форматах.

Потребує вдосконалення харчування дітей. Діти з цукровим діабетом, целіакією та харчовими алергіями не можуть відвідувати дитячі садки, адже для них немає спеціалізованого харчування. Дієта без глютену, без цукру, без лактози не прописана ні в освітніх таборах, ні у лікарнях, ні у закладах дошкільної освіти, ні у закладах вищої освіти.

Потребують удосконалення умови проведення національного мультипредметного тесту, вступних та екзаменаційних іспитів до закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти із можливістю використання для осіб з особливими освітніми потребами асистивних технологій та інших адаптацій. Особи з особливими освітніми потребами обмежені в можливостях отримання додаткових освітніх послуг та проведення дозвілля в позанавчальний час.

Рівень поширення культури прийняття серед учасників освітнього процесу є низьким. У закладах освіти мають місце випадки упередженого ставлення до дітей з порушеннями розвитку, дискримінації та булінгу дітей з особливими освітніми потребами. Рівень підготовки педагогічних працівників, зокрема психологічних служб закладів освіти, для роботи з особами з особливими освітніми потребами є недостатнім. Застарілі методики і підходи до роботи не відповідають сучасним викликам. Рівень навичок користування асистивними технологіями залишається низьким.

Існує необхідність підвищення рівня компетентностей педагогічних працівників щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, зокрема з розладами аутистичного спектра і синдрому дефіциту уваги з гіперактивністю, а також забезпечення асистентами вчителів, зокрема з фізики, хімії, математики.

Інклюзивно-ресурсні центри також недостатньо забезпечені досвідченими фахівцями.

Залученість батьків та опікунів до освітнього процесу є низькою, а рівень інтеграції досвіду батьків до організації навчання дітей недостатній.

Дуже часто освітні заклади, а відповідно і заходи та батьківські збори є недоступними для батьків, які користуються кріслом колісним, отримали тимчасову травму, мають порушення слуху, зору або мають маленьких дітей і користуються дитячим візком. Також низький рівень володіння технікою орієнтування на місцевості.

Є потреба формування в учнів фінансової та цифрової грамотності, знань з питань громадянської освіти та збереження фізичного і психічного здоров'я.

Жителі територіальних громад недостатньо поінформовані про існуючі освітні та супутні освітні послуги, діяльність закладів освіти.

Частка осіб з інвалідністю серед здобувачів вищої та професійної (професійно-технічної) освіти становить лише 0,85 відсотка (близько 7 відсотків загальної частки осіб з інвалідністю в Україні).

Висновок 2. Освітні потреби кожного в Україні не забезпечуються протягом життя у повному обсязі.

На сьогодні громадяни України не використовують всі можливі освітні інструменти для професійного, культурного та суспільного розвитку дітей, молоді та дорослих. Основними причинами такого стану є:

- 1) низький рівень системності та матеріальної забезпеченості андрагогіки, зокрема діяльності університетів третього віку;
- 2) фінансова та соціальна недоступність післядипломної та неформальної освіти;
- 3) недостатній рівень інтеграції освіти на підприємствах та в організаціях в освітнє середовище, визнання та популяризації неформальної освіти громадського сектору як самостійного освітнього інструменту;
- 4) недостатня фізична доступність інфраструктури закладів вищої освіти та професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти для осіб з обмеженнями повсякденного функціонування;
- 5) відсутність системного моніторингу кращих освітніх практик та їх інтеграції в освітню систему України.

Висновок 3. Недостатній рівень впровадження дистанційних форм здобуття освіти для громадян.

На сьогодні в Україні відсутні державні програми розвитку дистанційної освіти. Наявна інфраструктура не відповідає поточним потребам щодо надання освітніх послуг дистанційно. Не всі навчальні плани враховують інтерактивність, інклюзивність і доступність цифрового контенту. Відсутній моніторинг і оцінка продуктивності дистанційної освіти.

Стратегічні цілі

Кожна людина має можливість розкрити свій потенціал та отримати професію завдяки інклюзивній освіті.

Освітні потреби дорослих забезпечені протягом усього життя.

Дистанційна форма здобуття освіти доступна для всіх суспільних груп.

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічної цілі “Кожна людина має можливість розкрити свій потенціал та отримати професію завдяки інклюзивній освіті” визначено такі завдання:

- 1) забезпечення проведення щорічного моніторингу щодо забезпечення реалізації освітніх прав людей з особливими освітніми потребами на кожному з рівнів освіти;
- 2) забезпечення підготовки кадрів у сфері інклюзивної освіти;

- 3) впровадження системи інформування реалізації освітніх прав здобувачів освіти з особливими освітніми потребами;
- 4) забезпечення можливості здобуття дітьми з особливими освітніми потребами професійної (професійно-технічної) та/або вищої освіти;
- 5) забезпечення розвитку екосистеми підтримки інклюзивного навчання на всіх рівнях.

Для досягнення стратегічної цілі “Освітні потреби дорослих забезпечені протягом усього життя” визначено такі завдання:

- 1) розроблення концепції розвитку безперервної освіти, яка об’єднує формальну та неформальну освіту;
- 2) забезпечення фінансування освіти протягом усього життя;
- 3) розроблення та впровадження програми розвитку робочої сили, програми навчання та перепідготовки фахівців, особливо в галузях, які зазнають технологічного розриву;
- 4) унормування визнання попереднього навчання;
- 5) забезпечення підготовки кадрів відповідно до переліку професій, необхідних для розбудови безбар’єрного простору;
- 6) забезпечення інфраструктурної доступності закладів вищої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти;
- 7) забезпечення проведення постійного моніторингу і адаптації можливостей освіти для дорослих протягом життя.

Для досягнення стратегічної цілі “Дистанційна форма здобуття освіти доступна для всіх суспільних груп” визначено такі завдання:

- 1) забезпечення розвитку інфраструктури для дистанційної форми здобуття освіти з урахуванням потреб різних суспільних груп;
- 2) здійснення перегляду питань нормативно-правового забезпечення та в разі необхідності внесення змін з урахуванням інтересів осіб з інвалідністю та особливими освітніми потребами;
- 3) забезпечення професійного розвитку та підтримки викладачів, які надають освітні послуги за дистанційною формою здобуття освіти;
- 4) розроблення навчальних планів, що враховують інтерактивність, інклюзивність і доступність цифрового контенту для дистанційної форми здобуття освіти;
- 5) забезпечення інклюзивності і доступності дистанційної форми здобуття освіти;
- 6) забезпечення розвитку механізму державно-приватного партнерства щодо задоволення технічних та технологічних потреб дистанційної форми здобуття освіти;
- 7) проведення постійного моніторингу і оцінки продуктивності дистанційної форми освіти.

Очікувані результати за напрямом

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу забезпечити освітню безбар’єрність в країні завдяки тому, що:

- 1) буде збільшено кількість осіб, охоплених освітніми програмами, зокрема серед дорослого населення та осіб старшого віку;
- 2) буде збільшено частку дитячих садків у територіальних громадах, що задовольняють особливі освітні потреби та забезпечать привітне та доступне середовище освітнього процесу для дітей з інвалідністю та особливими освітніми потребами;
- 3) всі інклюзивно-ресурсні центри в територіальних громадах відповідатимуть нормативним вимогам;
- 4) інклюзивно-ресурсні центри матимуть достатньо фахівців для надання послуг;
- 5) надавачі освітніх послуг (вчителі, викладачі, тренери, вихователі, асистенти вчителів, майстри виробничого навчання) володітимуть навичками і будуть спроможні надавати послуги відповідно до потреб здобувачів освіти;
- 6) буде підготовлено достатню кількість фахівців, які спеціалізуються у питаннях безбар'єрності, доступності, інклюзії, універсального та людиноцентричного дизайну;
- 7) в систему освіти України буде інтегровано Міжнародну класифікацію функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я;
- 8) розвиток систем дистанційного навчання забезпечить необхідну якість та доступність освіти.

Напрямок 6. Економічна безбар'єрність

Візія

Всі громадяни незалежно від віку, статі, сімейного стану чи стану здоров'я мають умови та можливості для працевлаштування, отримання фінансових та інших ресурсів для заняття підприємницькою діяльністю чи самозайнятості.

Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем

Висновок 1. Потенціал підприємницької діяльності та самозайнятості не використовується повною мірою для забезпечення економічної свободи цільових груп цієї Стратегії.

На ступінь економічної свободи та розвиток культури підприємництва в Україні суттєво впливає низький рівень розвитку підприємницької культури, зокрема серед таких груп населення, як молодь, жінки, особи похилого віку, особи з інвалідністю, маломобільні групи населення. Значна частина осіб зазначених категорій мають низький рівень фінансової грамотності та навичок управління, вони потребують базових теоретичних та практичних знань щодо сучасних можливостей роботи та підприємницької діяльності, а також консультативного супроводження в сфері підприємницької діяльності.

Існуючі підприємства, власниками та працівниками яких є особи з інвалідністю, часто не мають достатньо ресурсів для ведення конкурентоспроможної маркетингової діяльності та для впровадження інновацій, ведуть підприємницьку діяльність, яка належним чином не оптимізована та залежна від державної підтримки.

Комунікація щодо умов пільгового оподаткування та кредитування не є ефективною та потребує детальнішого перегляду для стимулювання підприємницької діяльності серед зазначених груп населення.

Висновок 2. Існує ряд обмежень та бар'єрів, які не дозволяють різним суспільним групам бути активними на ринку праці.

Залученню до ринку праці осіб з маломобільних груп, зокрема осіб з інвалідністю, часто перешкоджають поширені серед працедавців та колективів стереотипи щодо працевлаштування осіб зазначених категорій.

На підприємствах, в установах та організаціях здебільшого пасивне ставлення до процедур із забезпечення інклюзивності.

Роботодавці не мають достатнього ресурсу для додаткового облаштування робочих місць для осіб з інвалідністю, а державна політика підтримки роботодавців на облаштування та забезпечення розумного пристосування не є заохочувальною.

Встановлення квот на працевлаштування осіб з інвалідністю не виконує своєї прямої функції та не досягає цілі забезпечення права на працю для осіб з інвалідністю. Відсутня державна політика з підтриманого працевлаштування і захищеної зайнятості осіб з когнітивними порушеннями і комплексними порушеннями.

На низькому рівні стан впровадження дистанційних та змішаних форм роботи. Маломобільним людям важко знайти свою першу роботу, тому вони часто залишаються незадоволеними пошуком.

Державні органи та органи місцевого самоврядування недостатньо комунікують з відповідними суб'єктами на етапі реєстрації їх підприємницької чи громадської діяльності щодо забезпечення ними доступності та залучення для маломобільних груп населення.

На підприємствах, в установах та організаціях не підтримується культура повноцінного ознайомлення з процесами роботи для маломобільних груп населення, низький рівень соціального супроводу після працевлаштування, поширена дискримінація щодо підвищень, кар'єрного зростання та умов праці.

Крім іншого, певні суспільні групи зазнають дискримінації у доступі до бажаних місць роботи через висновки медико-соціальних експертних комісій.

Додатковими чинниками, що негативно впливають на працевлаштування осіб з обмеженнями повсякденного функціонування, є низький рівень їх професійної орієнтації, психологічні бар'єри перед вибором та/або навчанням професії чи роботи, відсутність потрібних навичок з працевлаштування (написання резюме, проходження співбесід, інших).

Погіршує загальний стан справ з працевлаштування маломобільних груп населення низький рівень поширення практики забезпечення інформаційної доступності оголошень про вакансії та їх недискримінаційного опису. Процеси проходження співбесід та інтерв'ю стають недоступними і не спонукають осіб з інвалідністю, осіб похилого віку, батьків дітей віком до 6 років, молодь брати в них участь.

Догляд за дитиною та особами, що потребують стороннього догляду, створює додаткові бар'єри для участі у ринку праці. Також широко поширена дискримінація за ознакою статі щодо оформлення документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність у зв'язку з доглядом за дитиною, та відпусток для догляду за дитиною. Недостатньо розвинута система підтримки жінок під час вагітності та до досягнення дитиною 1,5 року.

Стратегічні цілі

Кожній людині доступне провадження підприємницької діяльності та забезпечення самозайнятості.

Кожна людина незалежно від віку, статі, сімейного стану чи стану здоров'я має доступ до працевлаштування та можливості для роботи.

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічної цілі “Кожній людині доступне провадження підприємницької діяльності та забезпечення самозайнятості” визначено такі завдання:

- 1) створення сприятливого законодавчого середовища щодо самозайнятості;
- 2) забезпечення проведення для підприємців навчально-практичних курсів, адаптованих з урахуванням потреб суспільних груп, що потребують додаткових заходів з інклюзії (для осіб жіночої статі, віком до 30 років та старше 50 років, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, осіб з інвалідністю, з обмеженнями повсякденного функціонування), в рамках яких буде забезпечено навчання ключовим підприємницьким навичкам, зокрема соціальним (фінансова грамотність, цифрова грамотність тощо), і організовано бізнес за підтримки менторів;
- 3) здійснення підтримки діяльності бізнес-асоціацій і мереж, що представляють підприємців із суспільних груп, що потребують додаткових заходів з інклюзії, формування менторських зв'язків між успішними підприємцями та підприємцями, які тільки розпочинають діяльність;
- 4) розроблення та розповсюдження методичних рекомендації щодо використання найкращих практик залучення різних суспільних груп, зокрема маломобільних, до самозайнятості;
- 5) забезпечення доступу до фінансів суспільних груп, що потребують здійснення додаткових заходів із забезпечення інклюзії шляхом створення програм підтримки.

Для досягнення стратегічної цілі “Кожна людина незалежно від віку, статі, сімейного стану чи стану здоров'я має доступ до працевлаштування та можливості для роботи” визначено такі завдання:

- 1) забезпечення права спеціалістів з інвалідністю та ветеранів війни на гідну працю;
- 2) розроблення карти процесу від отримання статусу “спеціаліст з інвалідністю” та ветерана війни до працевлаштування;
- 3) забезпечення постійного моніторингу та оцінки працевлаштування, зокрема спеціалістів з інвалідністю та ветеранів війни;
- 4) розроблення та впровадження програми з підтримки працевлаштування для жінок, молоді, осіб старшого віку та ветеранів війни;
- 5) забезпечення проведення щорічного моніторингу та оцінки ефективності діючих програм з підтримки працевлаштування;
- 6) забезпечення надання послуги супроводу під час працевлаштування, враховуючи вимоги міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я;
- 7) налагодження механізму мотивації роботодавців для працевлаштування спеціалістів з інвалідністю та ветеранів війни, для врахування часткової втрати продуктивності спеціалістами з тривалими хворобами та інвалідністю;
- 8) забезпечення підвищення рівня обізнаності серед роботодавців, спрямованого на подолання стереотипів та упереджень щодо спеціалістів з досвідом війни, спеціалістів з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, спеціалістів, що мають дітей віком до семи років, молодих спеціалістів.

Очікувані результати за напрямом

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу досягти економічної безбар'єрності в країні завдяки тому, що:

- 1) в Україні підвищився рівень культури підприємництва, така діяльність ведеться з урахуванням додаткових заходів з інклюзії;
- 2) особи з інвалідністю ведуть ефективну підприємницьку діяльність;
- 3) працедавці не мають упереджень щодо працевлаштування працівників з таких груп, як молоді спеціалісти, спеціалісти-жінки, спеціалісти старшого віку, спеціалісти з інвалідністю, ветеранів війни;
- 4) збільшилася кількість заяв підприємців на використання допомоги з адаптації робочих місць та участі в програмі соціального супроводу на робочому місці;
- 5) збільшено частку працевлаштованих осіб з інвалідністю на державній службі та в органах місцевого самоврядування.

Розділ III. Реалізація та моніторинг

Реалізація цієї Стратегії здійснюватиметься шляхом:

- 1) врахування положення даної Стратегії як основи під час підготовки планів заходів, проектів програмних і стратегічних документів, проектів законів та інших актів законодавства;
- 2) включення заходів щодо виконання завдань, визначених цією Стратегією (досягнення стратегічних цілей державної політики), до програмних документів Кабінету Міністрів України та відповідних планів міністерств;
- 3) приведення чинних програмних документів Кабінету Міністрів України, планів діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади у відповідність із цією Стратегією (в разі розбіжностей) і реалізації з урахуванням пріоритетності досягнення визначених цією Стратегією цілей.

Реалізація Стратегії забезпечується спільними діями органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини за підтримки агенцій Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій.

Для організації реалізації цієї Стратегії Кабінетом Міністрів України утворюється Рада безбар'єрності, яка є консультативно-дорадчим органом з питань реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року.

До складу Ради безбар'єрності входять представники органів державної влади, а також за згодою представники інших державних органів, установ та організацій, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, народні депутати України, представники інститутів громадянського суспільства, бізнес-асоціацій, експертних і наукових установ та міжнародних організацій в Україні.

Рада безбар'єрності здійснює аналіз стану справ та причин виникнення проблем у сфері безбар'єрності, проводить оцінку прогресу реалізації цієї Стратегії, готує пропозиції та рекомендації щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення ефективної реалізації Стратегії.

Для реалізації цієї Стратегії Кабінетом Міністрів України кожні два роки затверджується план заходів з її реалізації.

Заходи з реалізації цієї Стратегії включають розроблення та впровадження методології та індикаторів проведення моніторингу стану реалізації принципів безбар'єрності на національному та місцевому рівні та проведення комунікаційних кампаній.

З метою ефективного моніторингу забезпечення розроблення і впровадження політик у сфері безбар'єрності та недискримінації визначені показники результативності реалізації цієї Стратегії згідно з додатком.

Результати моніторингу мають враховуватися під час формування заходів щодо виконання визначених цією Стратегією завдань та досягнення стратегічних цілей на плановий період.

Під час проведення оцінки прогресу реалізації цієї Стратегії можуть братися до уваги адміністративні дані, статистична інформація, результати соціологічних досліджень, опитувань громадської думки, моніторингу дотримання прав і свобод людини, що здійснюється органами державної влади, органами місцевого самоврядування, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, інститутами громадянського суспільства, міжнародними організаціями.

У разі потреби Рада безбар'єрності може визначати методологію проведення оцінки прогресу реалізації цієї Стратегії та перелік додаткових показників, за якими здійснюватиметься така оцінка.

Рада безбар'єрності щороку не пізніше 20 березня готує та оприлюднює аналітичний звіт про стан реалізації Стратегії за попередній рік, який містить узагальнену оцінку прогресу реалізації Стратегії в цілому та за кожним напрямом; інформацію щодо виконання плану дій з реалізації Стратегії за попередній рік; рекомендації щодо вдосконалення механізму реалізації цієї Стратегії, а також пропозиції щодо вжиття органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами та організаціями невідкладних заходів з метою забезпечення ефективної реалізації цієї Стратегії та розв'язання основних проблем у сфері безбар'єрності.

{Національна стратегія в редакції Розпорядження КМ [№ 294-р від 25.03.2025](#)}

Додаток
до Національної стратегії

ПОКАЗНИКИ
результативності реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року

{Додаток в редакції Розпорядження КМ [№ 294-р від 25.03.2025](#)}